Maa- ja metsätalousministeriö, luonnonvaraosasto 12.10.2023

Vesihallintoneuvos Leena Westerholm

Muistio ympäristövaliokunnan kuulemiseen 13.10.2023

Asia: HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 ja julkisen talouden suunnitelma (VNS 1/2023 vp, tarkistettu vuosia 2024-2027 koskeva kehys)

Teemana ympäristön- ja luonnonsuojelu

Maa- ja metsätalousministeriö käsittelee muistiossaan eräitä ympäristön- ja luonnonsuojelun teemoihin liittyviä maa- ja metsätalousministeriön valmisteluvastuulla olevia asioita sekä pääluokan määrärahoja, joilla on yhteys ympäristöministeriön toimintaan.

Ilmastolain toimeenpano: maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma ja ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma

- Ilmastolaissa (423/2022) säädetään tavoitteet ja puitteet Suomen ilmastopolitiikan suunnittelulle ja sen toteutumisen seurannalle. Vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteen lisäksi laissa säädetään päästövähennystavoitteet vuosille 2030, 2040 ja 2050. Ilmastolaki sisältää myös tavoitteen nielujen vahvistamisesta.
- Ilmastolain uudistuksen myötä ilmastolain mukainen suunnittelujärjestelmä laajeni koskemaan myös maankäyttösektoria (maankäyttö, maankäytön muutos ja metsätalous). MMM:n tulee laatia maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma vähintään joka toinen vaalikausi. Heinäkuussa 2022 hyväksyttiin ensimmäinen valtioneuvoston selonteko maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmasta. Sillä tavoitellaan 3 Mt CO2 ekv. tonnin vuosittaista ilmastovaikutusta vuoteen 2035 mennessä.
- Ilmastolain uudistamisen yhteydessä tarkennettiin ja täydennettiin myös ilmastonmuutokseen sopeutumisen suunnitelman sisältövaatimuksia. MMM:n vastuulla olevan sopeutumissuunnitelman valmistelun aikajänne on myös vähintään joka toinen vaalikausi.
- Suunnitelmien valmistelun, toimeenpanon ja seurannan edellyttämiin tietotarpeisiin ja selvityksiin on käytettävissä 0,8 milj. euroa momentilla 30.40.22. Määräraha sisältyy myös vuosien 2025-2027 kehyksiin.
- Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmaan sisältyville toimenpiteille ei ole osoitettu määrärahakohdennuksia. Osa maankäyttösektorin ilmastotoimenpiteistä on jo käynnissä (mm. Nappaa hiilestä kiinni –kokonaisuus). Maatalousmaita koskevat toimenpiteet sovitetaan yhteen keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaan sisällytettyjen ja EU:n yhteisen maatalouspolitiikan toimien kanssa. Metsätaloutta koskevien toimia sovitetaan yhteen mm. kansallisen metsästrategian ja metsätalouden kannustejärjestelmän toimien kanssa. Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmassa on määritelty eräiden suunnitelmaan sisältyvien toimenpiteiden (esim. hiilestä kiinni –tutkimus ja innovaatio-ohjelman jatko, kokeilut ja jalkauttaminen -kehittämishankkeet, kasvihuonekaasuinventaarion ja seurantajärjestelmän kehittäminen sekä tur-

vepeltojen ilmastokestävä käyttö) vuotuiset lisärahoitustarpeet verrattuna voimassaoleviin kehyksiin. Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman toimeenpaneminen ilman näitä rahoituksia on haastavaa.

- Hallitusohjelman mukaisesti joutoalueiden metsitystukijärjestelmästä ja kosteikkoviljelyyn varatusta määrärahasta luovutaan taloutta vahvistavana toimena.

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma (METSO)

- METSO-ohjelmaa toteutetaan maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön yhteistyönä.
- Vuoden 2024 talousarvioesityksessä momentille 30.40.45 (metsäluonnon hoidon edistäminen) esitetään METSO-ohjelman toimeenpanoon yhteensä 9,3 milj. euroa, josta ympäristötukeen kohdennetaan noin 7,8 milj. euroa ja luonnonhoitohankkeisiin noin 1,5 milj. euroa. METSO-ohjelman määrärahassa on huomioitu hallituksen budjettiriihessä päätetty 3 milj. euron lisärahoitus. Lisäyksestä huolimatta ohjelman määräraha on kuitenkin 6,5 milj. euroa pienempi kuin kuluvana vuonna (15,8 milj. euroa vuonna 2023), koska vuodelle 2023 osoitettiin kertaluonteista lisäystä.
- Vuonna 2024 määrärahalla voidaan toteuttaa METSO-toimenpiteitä noin 3 900 hehtaarin alueella.
- Kehyskaudella 2025-2027 METSO-ohjelman määrärahataso säilyy vuoden 2024 tasolla (9,3 milj. euroa).
- METSO-periaatepäätöksen tavoitteena on vuoden 2025 loppuun mennessä suojella yhteensä 82 000 hehtaaria ympäristötuella ja luonnonhoitohankkeilla. METSOn toteutus tämän vuoden loppuun mennessä on noin 70 000 ha.
- Metsänomistajien keskuudessa METSO-ohjelmalla on hyvä maine ja vapaaehtoiselle suojelun rahoitukselle on kysyntää.

HELMI-elinympäristöohjelma

- Helmi-ohjelmaa toteutetaan maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön yhteistyönä.
- Ohjelman päätavoitteena on vahvistaa Suomen luonnon monimuotoisuutta ja parantaa elinympäristöjen tilaa. Maa- ja metsätalousministeriön vastuulle kuuluvat muun muassa soiden suojeleminen ja ennallistaminen, lintuvesien ja –kosteikkojen kunnostukset ja hoito, perinnebiotooppien ja metsäisten elinympäristöjen kunnostukset ja hoito sekä pienvesi- ja rantaluonnon kunnostukset. Tavoitteena on myös edistää ekosysteemipalveluja, vesiensuojelua, hiilensidontaa sekä muuta ilmastonmuutoksen hillintää ja muutokseen sopeutumista.
- Ohjelman toimeenpano tulee olemaan keskeinen osa Suomen toimia EU:n biodiversiteettistrategian toteuttamiseksi elinympäristöjen hoidossa ja ennallistamisessa.
- Vuoden 2024 talousarvioesitys sisältää määrärahaa Helmi-ohjelman toimeenpanoon 1,7 milj. euroa momentilla 30.40.45 ja 1 milj. euroa momentilla 30.40.50. Määrärahoilla toteutetaan yksityismaiden toimenpiteitä: soiden ennallistaminen, vesien palauttaminen suojelusoille, suojelualueiden ulkopuolisten lintukosteikkojen kunnostaminen SOTKA-hankkeessa ja vieraslajipienpetojen torjunta ympäristöhallinnon kunnostamien lintuvesien ympäristössä yhteisrahoituksella ympäristöministeriön kanssa sekä toimenpiteiden vaikuttavuuden seurantaa. Lisäksi pienvesien ja niiden lähivaluma-alueiden kunnostaminen suojelualueiden ulkopuolella.

- Kehyskaudella 2025-2027 ohjelmaan varatut määrärahat säilyvät vuoden 2024 tasolla.

Vaelluskalakantojen elvyttämisohjelma (NOUSU)

- NOUSU-ohjelma on ollut merkittävässä roolissa erityisesti uhanalaisten ja vaarantuneiden lohikalakantojemme elvyttämisessä.

- MMM:n vastuulla oleva ohjelma toteuttaa monimuotoisia vaelluskalojen kulku- ja elinmahdollisuuksia parantavia virtavesihankkeita. Lisäksi ohjelma on tukenut laajasti vaelluskalahankkeisiin liittyvää tutkimus- ja kehittämistyötä sekä tarvittavia pilottihankkeita. Hankevesistöt ja tukikohteet vaihtelevat pienten jokien esteiden poistosta aina suurten, rakennettujen jokien vaellusratkaisuihin. Ohjelmaa rahoitetaan momentilta 30.40.31. Vuoden 2024 talousarvioesityksessä ohjelman toteuttamiseen on käytettävissä määrärahaa 2,8 milj. euroa, missä huomioitu budjettiriihessä päätetty 2 milj. euron lisärahoitus. Kehyskaudella 2025-2027 ohjelman rahoitus säilyy vuoden 2024 tasolla.

- Lisäksi momentille 30.40.31 esitetään 0,450 milj. euroa Palokin koskien purkuun liittyvää kertaluonteista selvitysrahoitusta.

Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät

- Maa- ja metsätalousministeriön ohjauksessa olevien Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien hoitamiseen esitetään määrärahaa 7,344 milj. euroa momentille 30.64.50, missä vähennystä 1,266 milj. euroa kuluvaan vuoteen verrattuna. Vähennys aiheutuu kuluvalle vuodelle retkeilyalueiden matkailupalvelujen kehittämiseen osoitetun kertaluonteisen 1,4 milj. euron lisärahoituksen poistumisesta. Lisäyksenä huomioitu palkkausten tarkistukset 0,134 milj. euroa.

- Kehyskaudella 2025-2027 Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien vuotuinen rahoitus tulee pienenemään noin 0,5 milj. eurolla kehyskauden loppuun mennessä valtionhallinnon tuottavuusohjelman takia. Hallitusohjelman mukaisesti tuottavuusohjelma koskee valtion virastoja sekä muita erikseen mainittuja julkisen sektorin toimijoita ml. Metsähallituksen julkisia hallintotehtäviä.

- Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien perusrahoitus on niukka lisääntyneisiin tehtäviin nähden. Erityisesti erävalvontaan ja kalastuksen hoidon tehtäviin tarvittaisiin lisärahoitusta. Erävalvonnan tarvetta on lisännyt kävijämäärien voimakas kasvu Metsähallituksen ylläpitämissä luonto- ja virkistyskohteissa. Maa- ja metsätalousministeriön momentilta rahoitetaan myös ympäristöministeriön vastuulle kuuluvien kansallispuistojen valvonta. Uudet kansallispuistot ovat osaltaan lisänneet erävalvonnan tarvetta. Kalastuksen hoidossa erityisesti kalastuslain muutoksen mukanaan tuoma lisätyö julkisoikeudellisten kalastusasioiden tehtävissä on lisännyt tehtäviä merkittävästi.

- Ympäristöministeriön ohjauksessa olevien Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien määrärahat ovat talousarvioesityksen momentilla 35.10.52.

Vesiensuojelu

- Vesiensuojelua toteutetaan useilla eri keinoilla ja määrärahakohdennuksilla. Tällaisia ovat mm. EU:n yhteisen maataloustukijärjestelmän keinoin (CAP2023-2027), biokaasu- ja lannankäsittely ravinnekierrätys- ja hiilensidontainvestoinnit (30.10.40), ravinnekierrätyksen edistäminen biokaasutuotannolla (ravinnekiertotuki) (30.20.49), vesistön ja vesiympäristön käyttöä koskevat avustukset (30.40.31), EMKVR-ohjelman mm. kalastuksen tuet (30.40.62), metsäluonnon hoitohankkeisiin sisältyvät vesiensuojeluhankkeet (30.40.45).

- Em. momenteilta rahoitettavat toimenpiteet ovat usein monitavoitteisia, ja vesiensuojelutavoitteet ovat yksi saavutettavista hyödyistä.